

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร. จักรวาลทีปนี. กรุงเทพมหานคร : เนททัตเธิ์กเพรสศึกษาการพิมพ์, ๒๕๒๓.

กรมศิลปากร. ไตรภูมิพระร่วงของพระญาณโฑ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณการ,

๒๕๑๕.

กรมศิลปากร, โลกทีปการ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

สหประชาชาติ, ๒๕๒๕.

กองวิชาการมูลนิธิธรรมมหาชาติวิทยาลัย. สุมังคลวิลาสินีแปล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาชาติ

วิทยาลัย, ๒๕๐๔.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. ขนบธรรมเนียมประเพณีของอีสาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อรุณ

การพิมพ์, ๒๕๒๔.

จํานงค์ ทองประเสริฐ. ปอเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน,

๒๕๑๒.

จํานงค์ อติพัฒนสิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๐.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. ฝึเจ้าชาย. กรุงเทพมหานคร : พายัพ ออฟเซทพริ้นท์, ๒๕๒๗.

คณัฒ ไซโยธา รศ. ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร :

โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๘.

เดิม วิชาคัพจนกิจ. ประวัติอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

ถวิล ทองสว่างรัตน์. ประวัติผู้ไทยและชาวผู้ไทยเมืองเรณูนคร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ศรีอนันต์, ๒๕๒๗.

ทองหล่อ วงศ์ธรรมมา. ปรัชญาชาวอินเดีย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๓.
เทพ เขียนธรรม. เปเรตหรือผีมีจริงหรือไม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมลพับลิชชิง,
๒๕๕๑.

นงเยาว์ ชาญณรงค์. ปรัชญาชาวอินเดีย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๓๕.

นพพร สุวรรณพานิช. พระเจ้า และผีห้าขาตาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ openbooks,
๒๕๕๑.

นิยะดา เหล่าสุนทร รศ.ดร. ไตรภูมิพระร่วง การศึกษาที่มา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
แม่คำผาง, ๒๕๓๘.

นายแพทย์สั่น สุวรรณเลิศ. ผีปอบ-ผีเข้า ในทรรณะทางจิตเวชศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทการพิมพ์, ๒๕๒๕.

บรรจบ บรรณรุจิ. จิต! มโน! วิญญาณ!. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.
บรรณาธิการ. พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๗.

บุญมี เมธากูร. คนตายแล้วไปเกิดได้อย่างไร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๑๓.

ประมวญ คัดค้นสัน. คติชาวบ้าน การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
แพรววิทย์อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๑.

ประวิทย์ คำพรหม. ประวัติอำเภอหาดูพนม. กาลสินธุ์ : องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนม,
๒๕๔๖.

_____. เรณู - ภูไท. นครพนม : สำนักพิมพ์มนตร์อักษร, ๒๕๔๕.

ปรีชา พิณทอง. ประเพณีโบราณไทยอีสาน. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, ๒๕๓๕.

ปรีชา อุยตระกูล. “การดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาล : กรณีหมอธรรม”. ในระบบความรู้
พื้นบ้านปัจจุบัน : การวิจัยและพัฒนา. โครงการศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนา
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ป๋วย แสงฉาย. จิตตปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ศ. ชรรณภักดี, ๒๕๘๘.

_____. ตายแล้วไปไหน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ศ. ชรรณภักดี, ๒๕๓๑.

_____. พระมาลัยเทวเถระ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ศ. ชรรณภักดี, ๒๕๔๐.

พร รัตนสุวรรณ. ผีและเทวดามีจริง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๕.

_____. พุทธวิทยา เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ วิญญาน, ๒๕๓๗.

_____. พุทธวิทยา เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ วิญญาน, ๒๕๓๒.

_____. วิญญานคืออะไร เล่มที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๕.

พระคันธสาราภิวังศ์. แปล อภิธัมมมัตถสังคหะ และปรมัตถทีปนี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ตาลกุด, ๒๕๔๖.

พระเทพมงคลมุนี (สด จนฺทสโร). กรรมกับการเกิดของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา,
๒๕๓๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร :

อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๑.

_____. กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป
จำกัด, ๒๕๓๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). กรรมกับการอยู่เหนือกรรม. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา,
๒๕๓๕.

_____. มรณากับไสยศาสตร์. พระนคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๔.

_____. เทศนาและโอวาท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๒.

_____. (พุทธทาสภิกขุ). ผีมีจริงหรือไม่. กรุงเทพมหานคร : ดอกโมกข์, ๒๕๔๕.

_____. (พุทธทาสภิกขุ). ไสยศาสตร์ กับพุทธศาสตร์ โหราศาสตร์ กับ พุทธศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๕.

_____. (พุทธทาสภิกขุ). หนังสือดอกโมกข์ ฉบับพิเศษ พุทธทาสวจนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑,
กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ถ้าอยากพ้นวิฤตติต้องเลิกคิดไสยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๓๕.

_____. ธรรมรักษา พระไตรปิฎกและอรรถกถาฉบับกรรมลิขิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

สหธรรมิก, ๒๕๓๗.

_____. **พุทธธรรมฉบับขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **สถานการณ์พระพุทธศาสนากระแสสายศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.

_____. **สิ่งศักดิ์สิทธิ์เทวฤทธิ์ปาฏิหาริย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก,

๒๕๔๐.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ. ๙). **โลกที่ปณี**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร,

๒๕๓๖.

พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว อุทุมมธรา). **อรรถนิทานตำนานพระธาตุพนม (ฉบับพิสดาร)**.

พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : เทพรัตน์การพิมพ์, ๒๕๓๐.

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). **ภูมิวิลาสินี**. กรุงเทพมหานคร : งานพระราชทานเพลิงศพนางเพ็ญ

ปิ่นทอง, ๒๕๔๐.

_____. **โลกที่ปณี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๕.

พระพุทธโฆสะ. **พระวิสุทธิมรรค**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิปัญญาโลกิยกุ, ๒๕๓๖.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตโต). **กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**. กรุงเทพมหานคร :

ธรรมสภา, ๒๕๓๕.

พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตฺโต). **ค่านิยมแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิ

โกมลคีมทอง, ๒๕๓๐.

_____. (ประยูร ปยุตฺโต). **ไตรภูมิพระร่วง : อิทธิพลต่อสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๕.

_____. (ประยูร ปยุตฺโต). **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิ

โกมลคีมทอง, ๒๕๓๒.

พระราชวิสุทธิโสภณ (วิลาส ญาณวโร ป.ธ. ๙). **กรรมที่ปณี**. กรุงเทพมหานคร : ธนาคารกรุงเทพ

จำกัด, ๒๕๒๐.

_____. (วิลาส ญาณวโร ป.ธ. ๙). **ภูมิวิลาสินี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๒๐.

พระสัทธัมมโชติกะ ฐัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ. ๒๕๔๐.

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตฺยาโน). **ธรรมปริทัศน์ ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์. **ศาสนาเบื้องต้น**. เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

มณี พะยอมยงค์. “ความเชื่อของคนไทย”. ใน **วัฒนธรรมความเชื่อพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**,

พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

มาลา คำพันธ์. **ผีในล้านนา**. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

เรณู อรรถาเมศร์. **คติชนวิทยา**. เชียงใหม่ : คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ

เชียงใหม่, ๒๕๓๓.

วสิน อินทสระ. **หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา พุทธปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๓๕.

_____. **อธิบายมิลินทปัญหา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๒๘.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม **โรงเรียนปิยะมหาราชาลัย. ของดีศรีโคตรบูรณ**. นครพนม :

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, ๒๕๓๗.

วิชาภรณ์ แสงมณี. **ผีในวรรณคดี**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๕.

สนธิ สมภาร. **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,

๒๕๓๕.

สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ (นิยม ฐานิสฺสรมหาเถร). **ตำนานพระปริตต์**. กรุงเทพมหานคร :

ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๘.

สวิง บุญเจิม. **ตำนานมรดกอีสาน**. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์อีสานออฟเซตการพิมพ์, ๒๕๓๖.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ประวัติศาสตร์นา**. กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, ๒๕๐๖.

_____. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

_____. **พุทธปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๓๕.

สุนทร ณ รั้งยี รศ.ดร. **ปรัชญาอินเดีย ประวัติศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

สุนทร ฦ รั้งยี รศ.ดร. พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุนัย ภรณ์วลัย และเวทิน ชาตกุล. ความเชื่อเร้นลับในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทไอโอ
นิคอินเตอร์เทรด รีซอสเซส จำกัด, ๒๕๔๓.

สุริยา สมุทกุลดี และคณะ. ทรงเจ้าเข้าผี:วาทกรรมของลัทธิผีและวิกฤติการณ์ของความทันสมัย
ในสังคมไทย. นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
สุรนารี, ๒๕๓๕.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘.

สุวัฒน์ จันท์จันทน์. ปรัชญาและศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๑.

เสรี พงศ์พิศ “ไสยศาสตร์ในสังคมไทย”. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความเชื่อและศาสนาใน
สังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๘. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕.

เสฐียร โกเศศ. ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๐.

_____. เมืองสวรรค์ผีसाงเทวดา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๕.

_____. ลัทธิ - ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๖.

_____. ลัทธิธรรมเนียมและประเพณีไทย. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๘.

เสฐียร พันธรั้งยี. ศาสนาโบราณ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๑.

หลวงวิจิตรวาทการ. มหัศจรรย์ทางจิต. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : บริษัทต้นไทรการพิมพ์
จำกัด, ๒๕๔๒.

_____. วิชาแปลประการ. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ต้นไทรการพิมพ์
จำกัด, ๒๕๔๒.

_____. ศาสนาสากล. เล่มที่ ๑ - ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ลูก ศ. ธรรมภักดี, ๒๕๒๓.

อนุমানราชชน, พระยา. การศึกษาประเพณี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๕.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.

พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

อรุณ เวชสุวรรณ. พุทธศาสนา กับ ไสยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพร่วิทยา, ๒๕๑๘.

อุดม บัวศรี, รศ. วัฒนธรรมอีสาน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๖.

อุทัย เทพศิทธา. ความเป็นมาของไทยลาว. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เปรมชัย, ๒๕๑๖.

(๒) วิทยานิพนธ์

เจลิยว ดอนกวนเจ้า. “การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวไทยอู้อี จังหวัดนครพนม”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาสารคาม, ๒๕๔๓.
ทักษิณา ไกรราช. “มิติทางวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.

นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ.”ร่างทรง : บทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน กรณีศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒.

พระครูสันติสารคุณ (อินคำเย). “คติความเชื่อในการรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีจิตเวชของหมอพื้นบ้านในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม”. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทศ). “ศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระเกียรติวิทย์ อุดตสนโต (โอชาวัฒน์). “ การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาทวีศักดิ์ ไกรบุตร. “ดิรัจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระมหาประยงค์ จันทร์แดง. “ ศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพของเทวดาในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกกับคัมภีร์พระเวทและความเชื่อต่อเทวดาในสังคมไทยปัจจุบัน.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

พระมหาธรรมา ชัมมโร. “มโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนา.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาเรณูสรอง ดาษไชสง. “แนวคิดเรื่องวิญญาณในพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ (วันจันทร์). “นรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท.

วิทยานิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระมหาสันติ อุณจะนำ. “การศึกษาหลักธรรมคำสอนเรื่องเปรตในพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเชื่อและการปฏิบัติในวันสารทเดือนสิบของชาวพุทธ : ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีการชิงเปรตในจังหวัดนครศรีธรรมราช และการตานก๋วยสลากในจังหวัดลำพูน”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

พระประวิทย์ วิสุทฺธิ (ปานทอง). “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องเปรตในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พรศักดิ์ พุทธมาตย์. “แนวคิดเชิงจริยธรรมในการรักษาผู้ป่วยด้วยพลังจักรวาล”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

พนใจ นครชัย. “พิธีกรรมเหย้าของชาวผู้ไทยตำบลโนนยาง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๘.

พิสมัย แสงจันทร์เทศ. “ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับมเหศักดิ์ อำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๖.

ยุทธภักดิ์ เตชะแก้ว. “พิธีกรรมและระบบความเชื่อการล่าผีฟ้าในภาคอีสานเชิงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

รตพร ปัทมเจริญ. “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง : กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ.นครปฐม”. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

วิเชียร พลหาญ. “หมอธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๔.

วิญญู ผลสวัสดิ์. “พิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชาวผู้ไทย ตำบลคำชะอี อำเภอกำชะอี จังหวัดมุกดาหาร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๕๑.

วีรวรรณ มูลตัน. “กระบวนการรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์ ของวัดขัวญเมืองระบือธรรม อำเภอบรบือ จังหวัด มหาสารคาม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓.

สง่า พัฒนชีวะพล. “เจ้าพ่อพญาแล : ความเชื่อและพิธีกรรม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๘.

สมใจ ศรีหล้า. “หมอธรรมกับการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน”. **วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุจินดา จุฑารัตน. “การปรับบทบาทของหมอพื้นบ้านในชุมชนไทยลาว จังหวัดนครพนม”. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕.

สุวรรฐ แลสันกลาง. “ การศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาเรื่องจิตในล้านนา ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

อรรณณ ดวงมังกร. “วรรณคดีด้านจิตวิญญาณในสังคมอีสาน”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

อริราชย์ นันขันตี. “แนวคิดเชิงปรัชญาในพิธีกรรมหมอธรรม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

(๔) บทสัมภาษณ์ :

(๑) กลุ่มพระสงฆ์

สัมภาษณ์ พระครูสุจิตธรรมประคุณ. เจ้าอาวาสวัดโนนสวรรค์. ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

(๒) กลุ่มหมอเหยา :

สัมภาษณ์ แม่จันทร์ โกพลรัตน์. หมอเหยา. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ แม่อาร์กย์ อินทวงษ์. หมอเหยา. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ แม่ใบหอม พิลามาตร. หมอเหยา. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ พ่อจันทร์ แสนล้ง. หมอเหยา. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ นางอินทวา แสงเทพ. หมอเหยา. ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ แม่เต็ม กุลวงษ์. หมอเหยา. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ แม่เต็ม กุลวงษ์. หมอเหยา. ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ แม่กาสิ บุญชาญ.	หมอเหยา.	๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่ทองใบ บัวชุม.	หมอเหยา.	๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่คำเจียน ไชยพร.	หมอเหยา.	๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่กาสิ บุญชาญ.	หมอเหยา.	๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่ใบหอม พิลามาตร.	หมอเหยา.	๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่อาร์กซ์ อินทวงษ์.	หมอเหยา.	๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่จันทร์ โกพลรัตน์,	หมอเหยา,	๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ พ่อจันทร์ แสนล้ง.	หมอเหยา.	๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่พูนทอง ธงยศ.	หมอเหยา.	๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ นางอินทวา แสงเทพ.	หมอเหยา.	๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่ทองใบ บัวชุม.	หมอเหยา.	๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่คำเจียน ไชยพร.	หมอเหยา.	๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

(๓) กลุ่มเจ้าจ้ำ :

สัมภาษณ์ นายคำจันทร์ บัวชุม.	เจ้าจ้ำ.	๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ พ่อสุگیر กุลวงษ์.	เจ้าจ้ำ.	๑๐, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ พ่ออินธาดู สีสุ่มัง.	เจ้าจ้ำ.	๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่รำพัน สิงคะ.	เจ้าจ้ำ.	๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่บัวผัน บัวชุม.	เจ้าจ้ำ.	๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ พ่อแสวง กุลภา.	เจ้าจ้ำ.	๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ นายบุญสอน ชินจักร.	เจ้าจ้ำ.	๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่บัวผัน บัวชุม.	เจ้าจ้ำ.	๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่สุเพ็ญศรี ยิ่งผล.	เจ้าจ้ำ.	๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่รำพัน สิงคะ.	เจ้าจ้ำ.	๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

(๔) กลุ่มชาวผู้ไทย :

สัมภาษณ์ แม่บุญถอน ราชชมพู.	ชาวผู้ไทย.	๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ แม่สินตพร ลำพูน.	ชาวผู้ไทย.	๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ พ่อบุญไพ โกพล.	ชาวผู้ไทย.	๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ ประวัติ โกพลรัตน์.	เจ้าจ้ำ.	๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ พ่อหมื่น พลเขต.	เจ้าจ้ำ.	๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
สัมภาษณ์ นายคำจันทร์ บัวชุม.	เจ้าจ้ำ.	๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ก. ประวัติของชาวผู้ไทอำเภอเรณูนคร

คุณย่าทิ แก้วมณีชัย พร้อมผู้เฒ่าผู้แก่ชาวผู้ไทเมืองเรณูนครหลายท่าน ได้เล่าตำนานประวัติของชนชาติผู้ไทเมืองเรณูนคร คุณย่าเล่าว่า เดิมบรรพบุรุษชาวผู้ไทเมืองเรณูนครมีภูมิลำเนาอยู่ที่เมื่อนาน้อยฮ้อยหนู ต่อมาบ้านเมืองเกิดการอึดอัดต่อยาก ไร่นาไม่อุดมสมบูรณ์และมีพวกฮ่อรุกราน ท้าวท่าหัวหน้าชนชาติผู้ไทจึงได้อพยพลูกหลานชาวผู้ไทลงมาทางใต้ ซึ่งยังมีความอุดมสมบูรณ์กว่า เข้ามาอยู่ในเขตปกครองของเจ้าอนุรุทธ เจ้าเมืองหลวงพระบาง และเจ้าอนุรุทธได้ให้ชาวผู้ไทไปอยู่ที่เมืองวัง ซึ่งเป็นเขตปกครองของพวกข่า ชาวผู้ไทและพวกข่าเมื่ออยู่ด้วยกันก็เกิดการแย่งชิงกันเป็นใหญ่ จึงได้ตกลงสัญญาแข่งขันการยิงธนูขึ้นเพื่อตัดสินว่า ผู้ใดเก่งกว่าจะได้เป็นเจ้าปกครอง โดยมีข้อแม้ว่าถ้าลูกธนูของฝ่ายใดสามารถยิงใส่หน้าผาแล้ว ลูกธนูติดหน้าผาไม่ตกลงมา จะถือว่าฝ่ายนั้นเก่งกว่าและชนะการแข่งขันชาวผู้ไทความคิดดีกว่าพวกข่าได้นำขี้สูด (ขันมะโรง) ติดใส่ปลายลูกธนูแล้วยิงใส่หน้าผา ลูกธนูของชาวผู้ไทจึงยึดติดหน้าผาทุกดอกพวกข่ายอมแพ้ และได้ยอมตัวให้ชาวผู้ไทเป็นใหญ่ได้ปกครองเมืองวังหรือชาวผู้ไทมักเรียกว่า เมืองวังอ่างคำ เนื่องจากเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา^๑

เจ้าอนุรุทธ เจ้าเมืองหลวงพระบางแต่งตั้งให้ท้าวท่าเป็น "พระศรีวรราช" แต่ชาวเมืองวังเรียกว่า "พระยาท่า" พร้อมกับได้ประทานบุตรสาวชื่อ นางช่อฟ้า ซึ่งชาวเมืองวังเรียกว่า "นางลาว" ให้เป็นภรรยา พระยาท่ามีบุตรชายกับนางลาว ๓ คน คือ พระยาเตโช พระยาท่า และ พระยาแก้ว ต่อมาเมื่อพระยาท่าถึงแก่กรรม ชาวผู้ไทจึงได้แต่งตั้งให้พระยาเตโช บุตรชายคนโต เป็นเจ้าเมืองวังแทน เนื่องจากพระยาเตโชมีบุตรชายหลายคนเมื่อโตขึ้นต่างก็เก่งแย่งชิงกันเป็นใหญ่ ระหว่างญาติพี่น้องเดียวกัน โดยเฉพาะพระยาท่าน้องชายเป็นผู้มีจิตใจร้ายเหี้ยมโหดก็ต้องการเป็นใหญ่เช่นกัน ส่วนพระยาแก้วน้องชายคนเล็กเป็นคนสัจย์ซื่อมีน้ำใจโอบอ้อมอารีเป็นที่รักใคร่ของชาวเมืองยิ่งนัก พระยาเตโชมีความวิตกว่าพระยาท่าน้องชายและลูกๆ คงมีปัญหาแย่งชิงกันเป็นใหญ่ในภายภาคหน้าแน่นอน จึงได้ให้พระยาแก้วน้องชาย และ เจ้าเพชร เจ้าสาย บุตรชายทั้ง ๒ คน พร้อมญาติสนิทรวบรวมชาวผู้ไทส่วนหนึ่งแยกตัวออกไปตั้งบ้านเมืองใหม่ และตั้งชื่อว่า เมืองวังเว หรือชาวเมืองมักเรียกสั้นๆว่า "เมืองเว" มีพระยาแก้วเป็นเจ้าเมืองและขึ้นตรงต่อเมืองวัง เมืองวังเว หรือ เมืองเว

^๑สัมภาษณ์ ประวัติ โกพลรัตน์, ชาวผู้ไท, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๔.

เจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากชาวผู้ไทส่วนใหญ่จากเมืองวัง ที่นิยมนับถือพระยาแก้ว ได้พากันอพยพลูกหลานไปอาศัยอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก

พระยาแก้วรู้ว่าชาวเมืองวัง และเมืองวังเว จะนิยมนับถือพระยาแก้วมากกว่าตัวเอง ต่อไปภายหน้าคงจะยกบ้านเมืองให้ปกครองเป็นแน่แท้ จึงออกอุบายว่าตัวเองป่วย แล้วให้ พระยาแก้ว น้องชายเข้าไปเยี่ยมที่เมืองวัง และเอาหอกแทงพระยาแก้วจนเสียชีวิต นางลาว ผู้เป็นมารดาทราบเรื่องก็มีความโกรธมากจึงได้แข่งไว้ว่า "คนเชื้อชาติผู้ไทนี้พี่น้องเดียวกันแท้ๆ ก็ยังฆ่ากันเอง ต่อไปภายหน้าขออย่าให้คนพวกนี้มีอายุมันยืนนาน ถ้าจะได้เป็นเจ้าเป็นนาย ก็ขออย่าให้ได้รับความเจริญรุ่งเรืองแต่อย่าให้คนจำพวกนี้อยู่เรือนพื้นกระดานฝากระดานเลย " พระยาเตโช ทราบเรื่องก็เสียใจมาก แต่ไม่สามารถทำอะไรได้ เนื่องจากตนเองก็มีอายุมากแล้ว ดังนั้น จึงได้ให้เจ้าเพชร และ เจ้าสาย บุตรชายทั้ง ๒ คน นำญาติพี่น้องชาวเมืองวังเวหรือเมืองเวและลูกหลานชาวผู้ไทจากเมืองวัง อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เพื่อตั้งบ้านแปงเมืองใหม่ และเพื่อความปลอดภัยของชีวิต

เจ้าเพชร เจ้าสาย ๒ พี่น้อง ได้นำญาติสนิทซึ่งเป็นพี่สาว พี่เขย และญาติพี่น้องชาวผู้ไทจากเมืองวังเวหรือเมืองเว จากเมืองวังอ่างคำหรือเมืองวัง ที่มีความสมัครใจข้าม แม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งทางขวา (ภาคอีสานปัจจุบัน) ในการอพยพมาครั้งนั้นมีอนุภรรยาของพระยาเตโชซึ่งท้องแก่ตามมาด้วยคนหนึ่งและได้คลอดบุตรชายกลางป่าในระหว่างเดินทาง จึงตั้งชื่อให้ว่า "ไพร" หรือ "โพ" เจ้าเพชร เจ้าสาย ๒ พี่น้อง ได้นำชาวผู้ไทล่องเรือข้ามแม่น้ำโขงมาขึ้นฝั่งที่บ้านโพธิ์สามต้น (ปัจจุบันคือบ้านพระกลางทุ่ง อ.ธาตุพนม) แต่เห็นว่าที่ตรงนั้นยังไม่มีความสะดวกในการตั้งบ้านเมือง จึงได้อพยพนำชาวผู้ไทไปตั้งบ้านเมืองอยู่ที่ริมหนองหาร (ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร) อยู่ได้ประมาณ ๖ เดือน ปรากฏว่าชาวเมือง บุตร หลาน ต่างเจ็บไข้ได้ป่วยเสียชีวิตไปหลายคน

เจ้าเพชร เจ้าสาย ได้ปรึกษารื้อกับบรรดาชาวเมืองว่า เดิมพวกเขายู่เมืองวังอ่างคำ อยู่เมืองเว อยู่ดงหนาป่ามิด บัดนี้ลงมาอยู่ทุ่งกว้างป่าแปน (ที่ลุ่ม) ผิดน้ำผิดอากาศ บุตรหลานของพวกเขาจึงพากันเจ็บไข้ได้ป่วยตายไปเสียมาก ขึ้นอยู่ต่อไปบุตรหลานจะพากันตายเสียหมด พวกผู้ไทจะสูญพันธุ์เสียเท่านั้น ดังนั้น จึงได้ชวนกันเดินทางกลับเมืองวังถิ่นเก่าอันเป็นดงหนาป่ามิดอยู่ท่ามกลางหุบเขาต่อไป เมื่อมาถึงริมแม่น้ำโขงที่บ้านโพธิ์สามต้นหรือบ้านพระกลางทุ่ง เจ้าเพชร เจ้าสายและญาติผู้ใหญ่หลายคนได้แวะเข้าไปนมัสการองค์พระธาตุพนม และกราบพระภิกษุ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม พร้อมกับได้เล่าเรื่องราวการเดินทางไปอยู่หนองหารให้ทราบและกำลังจะเดินทางกลับเมืองวัง พระภิกษุทาทจึงบอกว่า บัดนี้พระยาเตโชเจ้าเมืองวังได้เสียชีวิตแล้ว พระยาแก้วได้ยกตนเองขึ้นเป็นเจ้าเมืองวังแทนและกำลังมีการต่อสู้กันอยู่อย่าได้ข้าม

กลับไปเลย ถ้าข้ามกลับไปคงจะไม่ปลอดภัยแก่ชีวิต จึงได้แนะนำสถานที่เหมาะสมสำหรับจะตั้งบ้านเมืองให้แห่งหนึ่ง อยู่ทางทิศเหนือองค์พระธาตุพนม มีปูปลา นาน้ำ บ่อทานาเกลืออุดมสมบูรณ์ มียอดขุนยอดหวายสัตว์ป่าชุกชุมมากมาย ท่านได้เรียกให้ควาญช้างนำช้างบักเอก (ช้างงาเดียว) เดินทางนำ เจ้าเพชร เจ้าสาย ๒ พี่น้องพร้อมญาติพี่น้องชาวผู้ไทไปดูสถานที่ดังกล่าว

เจ้าเพชร เจ้าสาย เมื่อเดินทางถึงและพิจารณาดูพื้นที่ภูมิประเทศแล้ว อุดมสมบูรณ์ดีนัก "ดินกะดำ น้ำกะชุ่ม" มีป่าไม้สูง มีกอหวายขึ้นเป็นดง มีหนองน้ำขนาดใหญ่ มีบ่อเกลือ มีลำห้วยน้ำไหลตลอดปี ดังนั้นจึงเดินทางไปอพยพลูกหลานชาวผู้ไทพากันมาตั้งบ้านเมืองขึ้นที่โนนดงหวาย มีลำห้วย สายบ่อแกลไหลผ่าน จึงตั้งชื่อบ้านเมืองใหม่ว่า "บ้านดงหวายสายบ่อแกล" แต่ชาวเมืองมักเรียกสั้นๆว่า "บ้านดงหวาย" หรือ "เมืองเว"^๒ ในราวปี พ.ศ.๒๓๖๕ ซึ่งตรงกับต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรี และสมัยนั้นประเทศลาว มีเจ้าอนุวงศ์เป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองเมืองเวียงจันทน์ เมืองประเทศราชของไทย

ชาวผู้ไทบ้านดงหวาย เป็นชาวผู้ไทที่มีนิสัยรักความสงบ ชอบความอิสระ สตรีชอบทำการฝีมือน้อยๆ เย็บปักถักร้อย บุรุษชอบทำการค้าขาย โดยเป็นพ่อค่านำสินค้าไปขายยังต่างเมือง ต่างแดน เป็นนายฮ้อยนำฝูงคาราวานควายไปขายยังกรุงเทพมหานคร และบางครั้งจะนำฝูงคาราวานควายไปขายถึงเมืองมะระแมง ประเทศพม่า ดังนั้น จึงได้พบเห็นความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองอื่นๆเสมอ พร้อมกลับได้แลกเปลี่ยนสินค้าใหม่ๆกลับเข้ามาสู่ หมู่บ้านอีกด้วย ประกอบกับชาวผู้ไทจากเมืองวัง (อยู่ฝั่งซ้าย) ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาสมทบอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก บ้านดงหวายหรือ เมืองเว จึงเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นเป็นลำดับ

พ.ศ. ๒๓๗๓ พระสุนทรราชวงษา เจ้าเมืองยโสธร ได้มาจัดราชการอยู่ ณ เมืองนครพนม และมีใบบอกขอตั้งบ้านดงหวายเป็น " เมืองเรณูนคร " เนื่องจากสตรีสาวชาวผู้ไท เมืองเว นั้น ได้ชื่อว่าเป็นคนสวย มีผิวพรรณขาว นวลลักษณะน่ารัก น่าเอ็นดู มีนิสัยเบิกบาน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอัธยาศัยไมตรีดี มีความซื่อสัตย์ แต่งกายสะอาด เป็นคนฉลาดรอบรู้ ชอบเข้าสังคม และเป็นผู้ยึดมั่นรักษานบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามต่างๆได้เป็นอย่างดี ดังนั้น "เมืองเรณูนคร" จึงหมายถึง เมืองแห่งคนสวย เปรียบดังเมืองแห่งดอกไม้งาม

วันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๑ เจ้าเพชร ท้าวบุตร ท้าวอ ได้เดินทางเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรี เป็นครั้งแรก เพื่อรับพระราชทานน้ำพิพัฒน์สัตยาและรับพระราชทานเงินตราคนละห้าตำลึง เลือโหมดเมืองบนคนละตัว ผ้าไหมนุ่งคนละผืน แพรจุนต์คนละผืน

^๒ เนื่องจากเป็นชาวผู้ไท "เมืองวังเว หรือ เมืองเว นั้นเองอย่าให้ แก้วมณีชัย เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า เจ้าเพชร เจ้าสาย ตั้งเมืองเวก่อนเจ้าอนุวงศ์ แห่งเมืองเวียงจันทน์ คิดกบฏต่อกรุงเทพฯ ประมาณปีกว่าๆ ปัจจุบันชาวเมืองเรณูนคร ยังคงเรียกชื่อ เมืองเว คิดปากมาจนถึงปัจจุบัน.

วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๔ พระมหาสงครามผู้รักษาเมืองนครพนม ได้จัดกองทัพหัวเมืองในภาคอีสานข้ามแม่น้ำโขงเข้าตีเมืองวัง เมืองตะโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองเชียงรม เมืองผาบ้ง ซึ่งตั้งตัวแข็งเมืองกับกรุงเทพมหานครและไปฝึกฝึกับพระเจ้าแผ่นดินเมืองแก้วเจ้าสาย นายบ้านคงห้วยและชาวผู้ไทบ้านคงห้วย หรือ เมืองเว ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมสงครามครั้งนี้ด้วยเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏว่ากองทัพพระมหาสงครามสามารถตีเมืองต่างๆ ได้ และยอมเป็นเมืองขึ้นของกรุงเทพมหานครต่อไป

พ.ศ. ๒๓๘๕ เจ้าเพชร เจ้าสาย นายบ้านคงห้วย ได้จัดนอระมาด ๒ ยอด งาช้าง ๔ กิ่ง เรือหนัก ๓ หาบ ส่งให้เจ้าเมืองนครพนม โดยมีเจ้าเพชร กับไพร่คุมไปทูลเกล้า ถวายรัชกาลที่ ๓ ที่กรุงเทพมหานคร พร้อมเครื่องราชบรรณาการของเมืองนครพนมด้วย (ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่า เจ้าเพชร เดินทางไปเข้าเฝ้าครั้งนี้ เพื่อรับสัญญาบัตรพระราชทานแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองเรณูนคร และได้ป่วยขณะเดินทางกลับพร้อมทั้งเสียชีวิตก่อนเดินทางกลับถึงเรณูนคร)

พ.ศ. ๒๓๘๖ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านคงห้วย แขวงเมืองนครพนม เป็น " เมืองเรณูนคร " ขึ้นเมืองนครพนม และพระราชทานสัญญาบัตรแต่งตั้งให้ เจ้าสาย เป็น " พระแก้วโกมล " เจ้าเมืองเรณูนคร เนื่องจากเจ้าสาย เคยไปราชการกองทัพพร้อมกับพระมหาสงครามและได้รับชัยชนะกลับคืนมา จึงได้รับพระราชทานนามสกุล เป็นต้นตระกูล "แก้วมณีชัย" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา"

วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้ตรา "พระราชบัญญัตินามสกุล" และประกาศให้ประชาชนชาวไทย ทุกคนมีนามสกุลและให้จดทะเบียนนามสกุลต่อทางราชการ

วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ นายบัวเทศ แก้วมณีชัย บุตรชายคนที่ ๓ ของ "ขุนสมักรสมานราษฎร์" (โพธิสาร แก้วมณีชัย) หลานปู่พระแก้วโกมล (สิงห์ แก้วมณีชัย) ได้รับอนุญาตจากทางราชการ และจดทะเบียนนามสกุล"แก้วมณีไชย" ซึ่งใช้มาตั้งแต่สมัยปู่ทวดคือ พระแก้วโกมล (เจ้าสาย แก้วมณีชัย) ต่อมาบุตรหลานได้เปลี่ยนแปลงคำว่า "ไชย" จากภาษาพูดเป็น "ชัย" ปัจจุบันญาติพี่น้องทุกคนจึงใช้นามสกุล " แก้วมณีชัย "

"จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่าเดิมนั้น ชาวผู้ไทยังไม่มีนามสกุลใช้แต่ทุกคนเป็นญาติพี่น้องมีสายเลือดเดียวกัน เจ้าสายไปราชการชนะศึกสงครามมาจึงเป็นต้นตระกูล "แก้วมณีชัย" ญาติพี่น้องอื่นที่ไม่ได้ไปราชการสงครามแต่ได้เดินทางไป "รับ" (ภาษาผู้ไทใช้คำว่า "ลัด") เอาคณะที่ไปทำสงคราม จึงได้ตั้งนามสกุลเป็น "โกพลรัตน์" เจ้าไป บุตรพระยาเดโชที่คลอระหว่างเดินทางมากับคณะเจ้าเพชร เจ้าสาย ใช้นามสกุล "เดโช" ท้าวบุตร พี่เขยเจ้าสาย ใช้นามสกุล "บัวสาย" ท้าวอินทิสาร พี่เขยเจ้าสาย ใช้นามสกุล "อินทร์ดิยะ".

ชาวผู้ไทเมืองเรณูนคร ไม่ว่าจะใช้นามสกุลใดๆ ก็ตาม ถ้าสืบสายโลหิตแล้วทุกคนมารากรากเหง้าต้นตระกูลเดียวกัน ต่างเป็นลูกหลานเจ้าปู่ปลา บรรพบุรุษของคนรักของชาวผู้ไยด้วยกันทุกคน การตั้งนามสกุลนั้นเป็นเพียงการแยกตัวบุคคลที่มีชื่อซ้ำๆ กัน เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบตัวบุคคลออกจากกันเท่านั้น

ชาวผู้ไทเมืองเรณูนคร มาจากไหนมีรากเหง้าเหล้ากือเป็นเช่นไร เป็นหน้าที่ของลูกหลานชาวผู้ไทยเรณูนครต้องสืบค้นหาต่อไป เพื่อให้ประวัติศาสตร์ชนชาติผู้ไทบันทึกไว้อย่างถูกต้องและเพื่อการศึกษาของบุตรหลานอนุชนรุ่นหลังตลอดไป

พระแก้วโกมล ลำเนาหนังสือแต่งตั้ง พระแก้วโกมล (เจ้าสาย แก้วมณีชัย)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง "บ้านคงหาวาย" แขวงเมืองนครพนม เป็น "เมืองเรณูนคร" ขึ้นเมืองนครพนม มีนายไพร่ ๖๖๒ คน ครัว ๑,๕๕๖ คน รวม ๒,๖๔๘ คน พร้อมแต่งตั้งเจ้าเมืองและกรมการเมือง ตั้งแต่ปีมะโรง จศก จ.ศ. ๑๒๐๖ (พ.ศ. ๒๓๘๙) ดังนี้

๑) ให้ท้าวสายเป็น "พระแก้วโกมล" เจ้าเมืองเรณูนคร พระราชทานเงินตรา ๑ ชั่ง ๑๐ ตำลึง, ถาดหมากคนโทเงินสำหรับหนึ่ง, สัปทนแพรหลินคันหนึ่ง, เสื้อเข็มขาก้านแยงหนึ่ง, แพรสีทับทิมดิลกหนึ่ง, ผ้าคำปักทองมีขั้วหนึ่ง, แพรขาวห่มหนึ่ง, ผ้าปูมหนึ่ง

๒) ให้ท้าวบุตร พี่เขยท้าวสายเป็นอุปฮาด พระราชทานเงินตรา ๑ ชั่ง ๕ ตำลึง, เสื้อเข็มขากอกถึแดงหนึ่ง, แพรสีทับทิมดิลกหนึ่ง, ผ้าคำปักไหมมีขั้วหนึ่ง, แพรขาวห่มหนึ่ง, ผ้าปูมผืนหนึ่ง

๓) ให้ท้าวไพ น้องท้าวเพชร เป็นราชวงศ์ แต่งเนื่องจากท้าวไพมิได้เดินทางลงไปเฝ้าทูลละอองฯ ที่กรุงเทพมหานคร จึงฝากไปพระราชทาน คือ เงินตรา ๑ ชั่ง, เสื้อเข็มขากอกเสทินหนึ่ง, แพรสีทับทิมดิลกหนึ่ง, แพรขาวห่มผืนหนึ่ง, ผ้าเชิงปูมหนึ่ง

๔) ให้ท้าวอินทิสาร พี่เขยท้าวสายเป็นราชบุตร แต่เนื่องจากท้าวอินทิสารมิได้เดินทางลงไปเฝ้าทูลละอองฯ ที่กรุงเทพมหานคร จึงฝากไปพระราชทาน คือ เงินตรา ๑๕ ตำลึง, เสื้ออัดลัดดอกกลาย ๑, แพรสีทับทิมดิลกหนึ่ง, แพรขาวห่มหนึ่ง, ผ้าเชิงปูมหนึ่ง

นอกจากนั้น ยังพระราชทานให้ท้าวเพี้ยผู้ใหญ่ เมืองเรณูนครอีก ๔ คน คือ ท้าวอินทวงษ์, ท้าวนามมนตรี, ท้าวสีหนาท, ท้าวสุพรหม ได้รับพระราชทานเสื้อแพรกระบวนไหม พระราชทานให้ท้าวเพี้ยผู้น้อยเมืองเรณูนคร อีก ๘ คน คือ เพี้ยเสมียนบัว, เพี้ยพลอำมาตย์, เพี้ยเมือง, เพี้ยแสนพิลา, เพี้ยโคตรศรีเมือง, เพี้ยวงษ์แก่นท้าว, เพี้ยนามอุทัย, เพี้ยจันอาสา ได้รับพระราชทานเสื้อผ้าลาย

พระแก้วโกมล (เจ้าสาย แก้วมณีชัย) และอุปฮาดบุตร เมื่อได้รับพระราชทานสัญญาบัตรในปลายปี พ.ศ. ๒๓๘๙ แล้วได้เข้าทูลละอองธุลีพระบาทอีกครั้งหนึ่ง เพื่อกราบบทวายบังคมลา เมื่อวันที่ ๕ ๑ ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๘๘ (วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันเริ่มปีใหม่)

ลำนานหนังสือแต่งตั้ง " พระแก้วโกมล " (ไพ แก้วมณีชัย / เตโช)

ต่อมาในสมัย รัชกาลที่ ๖ บุตรหลานได้ขอจดทะเบียนนามสกุลใหม่เป็น "เตโช" ให้อุปฮาด เป็นพระแก้วโกมลเจ้าเมืองเรณูนคร ขึ้นเมืองนครพนม ได้บังคับบัญชาทั่วเพี้ยกรมการแลราษฎร บันดาอยู่ในเขตแดนเมืองเรณูนครทั้งสิ้น ตามที่เจ้าเมืองเรณูนครแต่ก่อนได้บังคับมานั้น และให้ฟังบังคับบัญชาพระพนมนครานุรักษ์สิทธิศักดิ์เทพฤทธศุภบุรีศรีโคตรบูรณหลวง เจ้าเมืองนครพนมแต่ที่เป็นยุติธรรมและชอบด้วยราชการ จงเว้นการควรเว้น หมั่นประพฤติกวประพฤดิ และรักษาความซื่อสัตย์สุจริตต่อกรุงเทพมหานคร ตามอย่างธรรมเนียมเจ้าเมืองเรณูนครแต่ก่อนทุกประการ จงเจริญสุขสวัสดิ์ ทำราชการตั้งแต่บัดนี้ไปเทอญตั้งแต่ ณ วัน ๒ -- ๑๐ ค่ำปีชวด จศก เป็นปีที่ ๑๔ ของตราดวงที่ประทับนี้ประจำการแผ่นดินสยาม ศักราช ๑๒๒๖ เป็นวันที่ ๔๖๗๐ ในราชการปัจจุบัน

ตราประทับ สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ
(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔)

ลำนานหนังสือแต่งตั้ง " พระแก้วโกมล " (เจ้าสิงห์ แก้วมณีชัย)

ตราประทับ ร. ๕ ตราประทับ ร.๕

ให้ราชบุตรเมืองเรณูนคร เป็นพระแก้วโกมล เจ้าเมืองเรณูนคร ขึ้นเมืองนครพนม ได้บังคับบัญชาทั่วเพี้ยกรมการแลราษฎร บันดาอยู่ในเขตแดนแขวงเมืองเรณูนครทั้งสิ้น ตามที่เจ้าเมืองเรณูนครแต่ก่อนได้บังคับบัญชามานั้น แลให้ฟังบังคับบัญชา พระพนมนครานุรักษ์ สิทธิศักดิ์เทพฤทธศุภบุรีศรีโคตรบูรณหลวง เจ้าเมืองนครพนม แต่ที่เป็นยุติธรรม แลชอบด้วยราชการ จงเว้นการควรเว้น หมั่นประพฤติกวประพฤดิ แลรักษาความซื่อสัตย์สุจริต ต่อกรุงเทพมหานคร ตามอย่างธรรมเนียมผู้ที่อยู่ในตำแหน่งเช่นนี้ จงเจริญ สุขสวัสดิ์ทำราชการตามตำแหน่งตั้งแต่บัดนี้ไปเทอญ

ตั้งแต่ ณ วันที่ ๒๕ มกราคม รัตนโกสินทร ศก ๑๐๘ เป็นปีที่ ๒๒ ของตราดวงซึ่งประทับมานี้ประจำการแผ่นดินสยาม เปนวันที่ ๗๗๔๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

ตราประทับ ร.๕ สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ ปร.ศ.
(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕)

ตำนานหนังสือแต่งตั้ง " ขุนสมัคสมานราชบุรุษ " (โทธสาร แก้วมณีชัย)

ที่ ๑ / ๑๒๒

หมายพระยาพนมมณครานุรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองนครพนม ประกาศ แก่บรรดาผู้ซึ่งจะได้พบและอ่านหมายนี้ให้ทราบทั่วกันว่า ท้าว โทธสาร บุตรพระแก้วโกมลผู้ว่าราชการเมืองเรณูนคร เป็นผู้สัจย์ ซื่อมั่นคงสมควรจะเป็นกรรมการผู้ใหญ่ได้ ดังนี้ จึงได้ให้ หมายฉบับนี้เป็นสำคัญ ตั้งให้ ท้าวโทธสารเป็น ขุนสมัคสมาน ราชบุรุษ ผู้ช่วยเจ้าเมืองเรณูนครต่อไป ให้ขุนสมัคสมานราชบุรุษ จงตั้งใจรักษาสัตย์ธรรม แลชอบด้วยพระราชกำหนด กฎหมายอนึ่งให้ขุนสมัคสมานราชบุรุษ ช่วยทูลบำรุงราชการบ้าน เมืองช่วยพระแก้วโกมลผู้ว่าราชการเมืองเรณูนคร ตามสมควรแก่หน้าที่ราชการ จงมีความสุขสวัสดิ์เจริญ เถิด

หมายตั้งเมื่อ ณ วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทร ศก ๑๒๒

ตราประทับพระพนมมณครานุรักษ์

ผู้ว่าราชการเมือง

รายนามเจ้าเมืองเรณูนครในอดีต

เจ้าเพชร - เจ้าสาย ๒ พี่น้อง บุตรพระยาเตโช เจ้าเมืองวังหัวหน้านายกรัวเมืองวังผู้ก่อตั้งบ้านคงหวายสายบ่อแก หรือบ้านคงหวาย หรือ เมืองเว (พ.ศ. ๒๓๖๕ - ๒๓๘๗ รวม ๑๘ ปี)

รายนามเจ้าเมืองเรณูนคร ที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรแต่งตั้ง เป็น "พระแก้วโกมล" รวม ๕ คน คือ

๑. พระแก้วโกมล (เจ้าสาย แก้วมณีชัย) เป็นเจ้าเมืองเรณูนครระหว่าง พ.ศ. ๒๓๘๗ - ๒๔๐๕ รวม ๑๘ ปี

๒. พระแก้วโกมล (เจ้าไฟ แก้วมณีชัย / เตโช) เป็นเจ้าเมืองเรณูนครระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๖ - ๒๔๓๐ รวม ๒๔ ปี (เจ้าเพชร เจ้าสาย เจ้าไฟ เดิมใช้นามสกุล แก้วมณีชัย ภายหลังบุตรหลาน ได้จดทะเบียนขอใช้นามสกุลเป็น "เตโช" ในสมัยรัชกาลที่ ๖)

๓. พระแก้วโกมล (เจ้าสิงห์ แก้วมณีชัย) เป็นเจ้าเมืองเรณูนครระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๐ - ๒๔๓๗ รวม ๗ ปี

๔. พระแก้วโกมล (พิมมะสอน เตโช) เป็นเจ้าเมืองเรณูนครระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๗ - ๒๔๔๐ รวม ๓ ปี

๕. พระแก้วโกมล (เหม็น โกพลรัตน์) เป็นเจ้าเมืองเรณูนครระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๔๔๖ รวม ๖ ปี

รายนามนายอำเภอเมืองเรณูนคร

พ.ศ. ๒๔๔๗ กระทรวงมหาดไทยประกาศเปลี่ยนชื่อเมืองเรณูนคร เป็นอำเภอเรณูนคร และแต่งตั้งนายอำเภอเมืองเรณูนคร ดังนี้

๑. หลวงชาญยุทธกิจ (กา เตโช) พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๕๐ รวม ๔ ปีพ.ศ. ๒๔๕๑ ทางราชการย้ายที่ทำการอำเภอเรณูนครจากเมืองเรณูนครไปตั้งที่ตำบลธาตุพนม แต่ยังคงใช้ชื่อว่าอำเภอเรณูนคร

๒. รองอำมาตย์เอก พระราชกิจภักดี (ดวงเกษ ฦ นกรพนม) พ.ศ. ๒๔๕๑ - ๒๔๕๕ รวม ๕ ปี

๓. รองอำมาตย์เอก ขุนพนมพนาธิราช (เฮ้า พิมพานนท์) พ.ศ. ๒๔๕๖ - ๒๔๖๐ รวม ๕ ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ กระทรวงมหาดไทยประกาศเปลี่ยนชื่ออำเภอเรณูนคร เป็นอำเภอธาตุพนม และเมืองเรณูนครมีฐานะเป็นเพียง ตำบลเรณู เท่านั้น

๔. รองอำมาตย์เอก หลวงพิทักษ์พนมเขต (ศรีกระทุม จันทรสาขา) ดำรงตำแหน่งนายอำเภอธาตุพนมคนแรก พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๔๘๑ รวม ๒๐ ปี

วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ กระทรวงมหาดไทยประกาศยกฐานะตำบลเรณู เป็นกิ่งอำเภอเรณูนคร

วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ กระทรวงมหาดไทยประกาศยกฐานะกิ่งอำเภอเรณูนคร เป็น อำเภอเรณูนคร

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเรณูนครอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองนครพนมลงไปทางใต้ ๕๑ กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๑๒ (หนองคาย-ต่อเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี) สภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบ มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

- ๑) ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอปลาปาก อำเภอเมืองนครพนม และอำเภอธาตุพนม
- ๒) ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอธาตุพนม
- ๓) ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอธาตุพนมและอำเภอนาแก
- ๔) ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอนาแกและอำเภอปลาปาก

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอเรณูนครแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๘ ตำบล ๕๓ หมู่บ้าน ได้แก่

๑. เรณู	๑๔	หมู่บ้าน	๕. โลกหินแฮ่	๑๕	หมู่บ้าน
๒. โพนทอง	๑๐	หมู่บ้าน	๖. หนองย่างจีน	๘	หมู่บ้าน
๓. ท่าลาด	๘	หมู่บ้าน	๗. เรณูใต้	๑๓	หมู่บ้าน
๔. นางาม	๑๔	หมู่บ้าน	๘. นาขาม	๕	หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอเรณูนครประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๕ แห่ง ได้แก่

- ๑) เทศบาลตำบลเรณูนคร ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเรณูและบางส่วนของตำบลโพนทอง
- ๒) องค์การบริหารส่วนตำบลเรณู ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเรณู (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลเรณูนคร)
- ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลโพนทอง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโพนทอง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลเรณูนคร)
- ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าลาด ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าลาดทั้งตำบล
- ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลนางาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนางามทั้งตำบล
- ๖) องค์การบริหารส่วนตำบลโลกหินแฮ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโลกหินแฮ่ทั้งตำบล
- ๗) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองย่างจีน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองย่างจีนทั้งตำบล
- ๘) องค์การบริหารส่วนตำบลเรณูใต้ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเรณูใต้ทั้งตำบล
- ๙) องค์การบริหารส่วนตำบลนาขาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนาขามทั้งตำบล

ประเพณีท้องถิ่น

ชาวเรณูนครส่วนใหญ่เป็นชาวลาวผู้ไทมีต้นกำเนิดดั้งเดิมในเมืองแกลง ประเทศเวียดนาม ได้อพยพมาอยู่ในเขตอำเภอเรณูนครมาหลายชั่วอายุคน พวกเขามีขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนใหญ่ตามแบบฉบับของชาวลาวผู้ไท ได้แก่

ภาษาผู้ไท มีลักษณะที่แตกต่างจากภาษาอีสานทั่วไป ใช้สื่อสารกันในกลุ่มชาวผู้ไททั้งในอำเภอนี้และกับชาวผู้ไทในถิ่นอื่นๆ ซึ่งมีความเชื่อมั่นในความเป็นไทย ใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ภาษาท้องถิ่นผู้ไท สำเนียงจะพูดเพี้ยนเสียงสระต่างๆ เช่น

เสียงสระเออ

ไปไหน ไปเผอ , ไปลีเลอ

กลับ เมอ

เรือน เฮอน

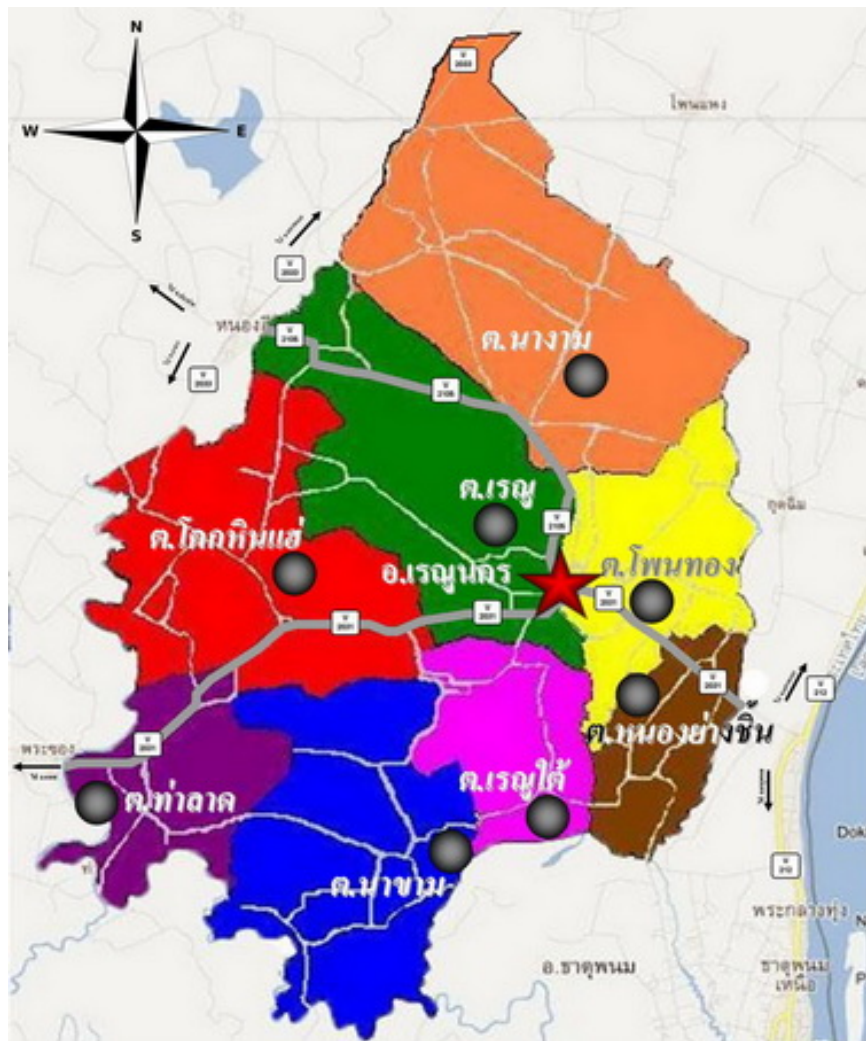
ได้ เตื่อ

ฟ้อนภูไท เป็นการฟ้อนรำที่งดงาม ประกอบด้วยดนตรีอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวภูไท มักแสดงในเทศกาลสำคัญของท้องถิ่น หรือเมื่อต้อนรับแขกสำคัญ

จีซ่างชมเมือง เป็นประเพณีที่ใช้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง โดยจะนำเหล้าสาโทใส่ไห (ชาวผู้ไทเรียกไหว่า "อุ") ๒ ใบ มีหลอดดูดซึ่งทำมาจากไม้ซาง แล้วให้แขกที่ดูเหล้ากับตัวแทนชาวผู้ไท ระหว่างนั้น จะบรรเลงเพลงพื้นบ้านไปเรื่อยๆ จนกว่าแขกดื่มเสร็จ แล้วเพลงก็จะหยุดบรรเลง

การแต่งกาย ในโอกาสพิเศษ ชาวภูไทในเรณูนครจะพากันแต่งกายตามแบบดั้งเดิม คือ ใช้ผ้าฝ้ายย้อมครามทั้งหญิงและชาย แต่ได้ประยุกต์จนเป็นแบบฉบับของตนเอง โดยมีความแตกต่างจากชาวภูไทในท้องถิ่นใกล้เคียง

ปูชนียสถาน วัดพระธาตุเรณู เป็นวัดสำคัญที่เคารพนับถือของชาวเรณูนครมาช้านาน มีพระพุทธรูปสำคัญ เรียกว่า "พระองค์แสน" มีน้ำหนักถึง ๑,๒๐๐ กิโลกรัม หน้าตักกว้าง ๕๐ เซนติเมตร สูง ๕๐ เซนติเมตร สาเหตุที่เรียกว่า "พระองค์แสน" นั้น เพราะชาวผู้ไทเรียกสิ่งของที่น้ำหนัก ๑๒ กิโลกรัมว่า "หมื่น" ฉะนั้นเมื่อพระพุทธรูปองค์นี้มีน้ำหนักมาก จึงเรียกว่า "พระองค์แสน" ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ มีพระพุทธรูปลักษณะที่งดงามมาก นอกจากนั้นภายในวัดยังมี "พระธาตุเรณู" ซึ่งนับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของอำเภอ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยจำลองรูปแบบมาจากองค์พระธาตุพนม มีความสูง ๓๕ เมตร กว้าง ๘.๓๗ เมตร มีซุ้มประตู ๔ ด้าน ภายในเป็นโพรงบรรจุพระไตรปิฎกและพระพุทธรูปทองคำ

แผนที่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

ภาคผนวก

จ. แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

“ศึกษาเรื่องโอปปาติกะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผี
ของชาวผู้ไท อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม”

ตอนที่ ๑ กรอกรวบรวมข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

โปรดกรอกรวบรวมข้อมูลที่เป็นจริง

๑. ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

๒. แรงจูงใจในการเป็นหมอเหยา สืบเนื่องจากว่า

๓. วุฒิทางการศึกษา [] ประถมศึกษา ๔, ๖ [] มัธยมศึกษาตอนต้น [] มัธยมศึกษาตอนปลาย
[] อื่นๆ (ระบุ).....

๔. ท่านเป็นหมอเหยามาเป็นเวลาระยะเวลากี่ปี

[] ๑-๑๐ ปี [] ๑๑ ปีขึ้นไป

๕. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ที่ บ้าน.....

เลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด นครพนม

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์เรื่องคุณสมบัติของหมอเหยา (ผู้ทำพิธีเป็นร่างทรงของโอปปาติกะ)

๑. ท่านได้ปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณลักษณะของหมอเหยาอย่างไร ?

๑) การถือปฏิบัติและคำ (ข้อห้าม) ของหมอเหยา มีสิ่งใดบ้าง?

.....
.....

๒) แรงจูงใจให้ท่านมาเป็นหมอเหยา เนื่องจากสาเหตุที่ว่า

.....
.....

๓) การปฏิบัติต่อหิ้งบูชาของหมอธรรมมีอะไรบ้าง?

.....
.....

๔) ท่านได้ประกอบพิธีกรรมไหว้ครูของหมอธรรมอะไรบ้าง? ในแต่ละปี

.....

.....

๒. ในฐานะของหมอเหยา ท่านได้ให้บริการแก่ชาวผู้ไทอย่างไร?

๑) องค์ประกอบในการรักษา/เครื่องคายสำหรับประกอบพิธีกรรม

.....

.....

๒) การเตรียมความพร้อมก่อนการประกอบพิธีกรรม

.....

.....

๓) ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

.....

.....

๓. ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการจากหมอเหยาของชาวผู้ไท

๑) ปัจจัยด้านศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวผู้ไท

.....

.....

๒) ปัจจัยด้านสังคมของชาวผู้ไท

.....

.....

๓) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการศึกษาของชาวผู้ไท

.....

.....

๔. ท่านคิดว่าในฐานะที่ท่านเป็นหมอเหยา มีบทบาทสำคัญต่อชาวผู้ไท ในด้านใด?

๑) บทบาทในการรักษาพยาบาลชาวผู้ไท

.....

.....

๒) บทบาทในการสร้างเอกภาพทางสังคมของชาวผู้ไท

.....

.....

๓) บทบาทในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของชาวไทย

.....

๔) บทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านของชาวไทย

.....

พระอธิการทัศเทพ ฐานกโร (โลสันตา)

นิตยปริญาโท สาขาพระพุทธศาสนา (พธ.ม.)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ปีการศึกษา ๒๕๕๔

สถานที่สัมภาษณ์ วัด/เลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด นครพนม

ภาคผนวก
 ค. ภาพที่เกี่ยวข้องผู้ให้สัมภาษณ์

ภาพที่ ๑ หมอเหยา เจ้าจำ และบุคคลทั่วไป ผู้ให้สัมภาษณ์

ภาพที่ ๒ หมอเหยา ผู้ป่วย (ผู้รับบริการ) และญาติกำลังประกอบพิธีกรรมเหยา

ภาพที่ ๓ หมอเหยา นางเทียมประกอบพิธีเลี้ยงผี

ภาพที่ ๔ พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ดลา

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระอธิการทัศเทพ ฉายา ฐานกโร นามสกุล โลสันตา
- เกิด : วันพุธ ที่ ๒๘ เดือน กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๖
- ภูมิลำเนาเดิม : บ้านเลขที่ ๕๑ หมู่ที่ ๑๐ บ้านเนินน้ำคำ ตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม รหัสไปรษณีย์ ๔๘๑๓๐
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดโพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม รหัสไปรษณีย์ ๔๘๑๓๐ โทร. ๐๘๐๑๗๗๖๖๗๖
- การศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๒๘ จบประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านนาโคกใหม่ ตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม
 - พ.ศ. ๒๕๓๑ จบมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม
 - พ.ศ. ๒๕๓๕ จบประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างยนต์ วิทยาลัยเทคนิคนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
 - พ.ศ. ๒๕๔๕ จบนักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดธาตุเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม
 - พ.ศ. ๒๕๔๗ จบพุทธศาสตรบัณฑิต ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

หน้าที่การงานที่ได้รับแต่งตั้ง

- พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นเจ้าอาวาสวัดโพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม – ปัจจุบัน